

УДК 025.4.06:784

<https://doi.org/10.32461/2226-2180.37.2020.221793>**Цитування:**

Кулага Т. О. Змістовні маркери поняття естрадного вокально-виконавського тезаурусу. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. 2020. Вип. 37. С. 148-153.

Kulaha T. (2020). Content markers of the concept contemporary pop vocal-performing thesaurus. *Mystetstvoznavchi zapysky*: zb. nauk. prats', 37, 148-153 [in Ukrainian].

*Кулага Тетяна Олександрівна,
аспірантка кафедри теорії і методики
музичної освіти та хореографії
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Б. Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6116-7881>
mmemsh1@ukr.net*

ЗМІСТОВНІ МАРКЕРИ ПОНЯТТЯ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОГО ТЕЗАУРУСУ

Мета статті. В процесі дослідження було обґрунтовано сутність та виокремлено структуру змісту поняття «сучасний естрадний вокально-виконавський тезаурус». Дослідження проводилось з позицій принципу культуровідповідності, який розуміється як прямий зв'язок змісту освіти з культурою. **Методологічною основою** дослідження виступають: міждисциплінарний підхід, який передбачає застосування в теоретичному обґрунтуванні поняття «сучасний естрадний вокально-виконавський тезаурус» наявного систематизованого знання з різних галузей сучасної науки; холистичний підхід, побудований на світоглядному синтезі всіх знань щодо цінності цілісного розвитку людини; практиологічний підхід, метою якого є взаємодія, що створює умови для саморозвитку, самоосвіти, вільного вибору, особистісної та практичної успішності. **Наукова новизна** полягає у доповненні категоріального апарату вітчизняного мистецтвознавства і вокальної педагогіки новим сучасним терміном. **Висновки.** Окреслено характерні риси естрадного вокального мистецтва та специфічні ознаки нових сучасних неklasичних вокальних технік. Визначено поняття «естрадного виконавського вокального тезаурусу» як ціннісно-орієнтована особистісно-діяльнісна якість естрадного вокаліста, що має когнітивну і творчу сутність та складає індивідуально-професійний ресурс виконавця, який дає можливість презентувати яскраву, неповторну художньо-виконавську інтерпретацію естрадного вокального твору. Висвітлено структурні елементи сучасного естрадного вокально-виконавського тезаурусу: когнітивний, вокально-технічний, технологічний, артистичний, комунікативний, інтерпретаційний та художньо-образний компоненти.

Ключові слова: тезаурус, культуровідповідність, естрадний вокал, сучасне вокальне виконавство, сутність, структура, вокальна педагогіка.

Кулага Татьяна Александровна, аспирантка кафедры теории и методики музыкального образования и хореографии Мелитопольского государственного педагогического университета имени Б. Хмельницкого

Содержательные маркеры понятия эстрадного вокально-исполнительского тезауруса

Цель статьи. В процессе исследования было обосновано сущность и выделено структуру содержания понятия «современный эстрадный вокально-исполнительский тезаурус». Исследование проводилось с позиций принципа культуросообразности, который понимается как прямая связь содержания образования с культурой. **Методологической основой** исследования выступают: междисциплинарный подход, предусматривающий применение в теоретическом обосновании понятия «современный эстрадный вокально-исполнительский тезаурус» имеющегося систематизированного знания из различных областей современной науки; холистический подход, построенный на мировоззренческом синтезе всех знаний о ценности целостного развития человека; практиологический подход, целью которого является взаимодействие, которое создает условия для саморазвития, самообразования, свободного выбора, личной и практической успешности. **Научная новизна** заключается в дополнении категориального аппарата отечественного искусствоведения и вокальной педагогике новым современным термином. **Выводы.** Определены характерные черты эстрадного вокального искусства и специфические признаки новых современных неklasических вокальных техник. Определено понятие «современного эстрадного вокально-исполнительского тезауруса» как ценностно-ориентированное личностно-деятельностное качество эстрадного вокалиста, имеющий когнитивную и творческую сущность и составляющий индивидуально-профессиональный ресурс исполнителя, который дает возможность презентовать яркую, неповторимую художественно-исполнительскую интерпретацию эстрадного вокального произведения. Освещены структурные элементы современного эстрадного вокально-исполнительского тезауруса: когнитивный, вокально-технический, технологический, артистичный, коммуникативный, интерпретационный и художественно-образный компоненты.

Ключевые слова: тезаурус, культуросоответствие, эстрадный вокал, современное вокальное исполнительство, сущность, структура, вокальная педагогика.

Kulaha Tetiana, Postgraduate Student Department of Theory and Methodology of Music Education and Choreography Melitopol State Pedagogical University named after B. Khmelnytsky

Content markers of the concept contemporary pop vocal-performing thesaurus

The purpose of the article. In the process of research, the essence of the concept «contemporary pop vocal-performing thesaurus» was substantiated and its structure was highlighted. The study conducted from the standpoint of the principle of cultural-conformity, which is understood as a direct connection of educational content from current culture. **The methodological basis** of this research is: a interdisciplinary approach that involves the use in the theoretical substantiation of the concept of «contemporary pop vocal-performing thesaurus» of existing systematic knowledge in various science fields; a holistic approach that built on a world-view synthesis of all knowledge about the value of holistic human development; a praxiological approach whose purpose is interaction that creates conditions for self-development, self-education, free choice, personal and practical success. **Scientific novelty** lies in the addition of the categorical apparatus of the native art history and vocal pedagogy with a new contemporary term. **Conclusions.** The article outlines the characteristic features of the pop music genre and the specific features of new contemporary non-classical vocal techniques. The concept of «contemporary pop vocal-performing thesaurus» as a is a personal-activity quality that has a cognitive and creative essence and constitutes an individual-professional resource of a performer, which gives an opportunity to present a bright, unique artistic-performing interpretation of a pop vocal composition is defined. It also covers the structural elements of the contemporary pop vocal-performing thesaurus, namely: cognitive, vocal-technical, technological, artistic, communication, interpretive and artistic-figurative components.

Keywords: thesaurus, cultural-conformity, pop vocal, contemporary vocal performance, essence, structure, vocal pedagogy.

Актуальність теми дослідження. Естрадний спів є одним з найбільш привабливих у різновікових груп населення різновидів творчого самовираження засобами музики. Сучасне естрадне вокальне виконавство значно відрізняється від стилю попередніх епох і має специфічні вокально-виконавські прийоми і засоби. Досвід оволодіння ними у вітчизняних школах мистецтв демонструє певну невідповідність вокальної педагогіки сучасній поп-культурі. Суперечність між суспільним попитом на викладання сучасного естрадного співу та відсутністю педагогічних технологій для задоволення цих потреб у спеціалізованих музичних навчальних закладах актуалізувала проблему з'ясування сутності та структури поняття «сучасний естрадний вокально-виконавський тезаурус».

Аналіз досліджень і публікацій. Термін «тезаурус» (від грец. *θησαυρός* – скарб) як міждисциплінарне поняття розглядають Ю. Караулов, Н. Кунанець, Вал. та В. Лукови, Ю. Рогушина, Л. Філюк та ін. Так, загальне значення тезаурусу Вал. та Вол. Лукови визначають як повний систематизований комплекс освоєних соціальним суб'єктом суттєвих для нього як засіб орієнтації в навколишньому середовищі знань [10, 67].

Питанням виконавського тезаурусу присвячують свої дослідження Я. Мільштейн, І. Рябов, О. Щербініна тощо. Зокрема, Я. Мільштейн розглядає його як накопичені в процесі попереднього розвитку запас інформації, враження, навички, асоціативні зв'язки, інтелектуальну та емоційну обдарованість, здібність до фантазії, співтворчості й асоціативного мислення, інтуїцію тощо [12]. Але, більшість досліджень з питань виконавського

тезаурусу стосуються інструментального мистецтва піаністів, флейтистів, скрипалів тощо.

Стосовно вокального тезаурусу ми зустріли дослідження В. Антонюк [1] та Т. Самої [17]. Зокрема, Т. Самая наголошує про необхідність «легалізації багатьох зарубіжних термінів та встановлення тезаурусу єдиної професійної лексики» [17, 169] з позиції розуміння процесів, що відбувається в сучасній естрадній музиці з врахуванням специфіки естрадного мистецтва [17, 170].

Проблема, що визначає завдання науково-рефлексивного етапу нашого дослідження, полягає у відсутності у вокальній педагогіці науково обґрунтованого поняття «сучасний естрадний вокально-виконавський тезаурус», а відтак – неможливість розробки відповідної методики його формування у мистецьких школах.

Наукова новизна. Окреслена проблема детермінує доповнення категоріального апарату українського мистецтвознавства і вокальної педагогіки новим терміном «сучасний естрадний вокально-виконавський тезаурус».

Мета статті – висвітлити авторську позицію щодо теоретичного обґрунтування сутності та структури поняття «сучасний естрадний вокально-виконавський тезаурус».

Виклад основного матеріалу. Поняття «тезаурус» в різних галузях науки має певні дефініції [6; 9; 13; 15]. Їх порівняльний аналіз дає можливість узагальнити розуміння терміну «тезаурус» як систематизований семантично-термінологічний словник характерологічних компонентів сучасного неklasичного вокального мистецтва та їх взаємозв'язків.

Основний сенс тезаурусу, вважають Вал. та Вол. Лукови, відображається у забезпеченні взаємодії й взаємоприйняття суб'єкта і

навколишнього середовища за допомогою знань, розуміння і вміння як фундаментальних властивостей людської поведінки [10, 67].

Інтегруючи характеристики музичного та виконавського тезаурусу, запропановані Е. Бриліним [2], М. Давидовим [4], М. Калашник [5] та І. Рябовим [16] ми дійшли висновку, що сенс виконавського тезаурусу відображається у здатності до втілення здобутих знань та вмінь в процесі створення неповторного художнього образу вокального твору.

Вокальний тезаурус ми розглядаємо як комплекс певних базових вокально-технічних елементів європейської співацької традиції.

Жанр популярної музики, у якому в підкреслено чуттєвій манері об'єдналися комерційний джаз, фольклорний початок, поетичне слово, танцювальні рухи тощо сформувався на комерційній естраді на початку ХХ століття в Америці, а потім захопив і весь світ. Аналізуючи етнокультурні виміри поп-культури в контексті становлення фолк-орієнтації в Україні, В. Плахотнюк визначає особливості засвоєння фольклорних традицій в іншокультурних реаліях та афро-американський вплив на формування естрадного репертуару та визначає поп-музику як метахудожній, метакультурний синтез мистецтв [14].

Відповідно до цього значно змінилася і вокальна музика легкого жанру, яка стала являти собою симбіоз міської пісні та національного фольклору, які нашаровуються на традиції американської комерційної музики та джазу. Її основою став «розмовний народний стиль» [3, 30] співу, який сприяв виникненню і розвитку багатьох нових жанрів світської музики протягом всього ХХ та початку ХХІ століть [3, 30-31].

Зміна музичної парадигми детермінувала появу нових вокальних технік, складовими яких стали: механістичні зміни в основних положеннях *bel canto* [3, 32]; інтимні та розмовні вокальні кольори, з одного боку, і більш агресивне звучання з іншого; нові способи звуковедення, такі як *vocal slurs*, *growl*, *falsetto* [11, 1-5]; активне використання хореографії [3, 32]; особливі типи артикуляції, ритму, фразування, акцентуації й специфічні методи співу, такі як «wail», «gasp»; модальність древніх селянських ладів; носова манера співу; різка акцентованість ритму; важкі, перебільшено підкреслені, регулярні наголоси; особлива соматична виразність метроритму, що закликає до співучасті та співтворчості (притупування, прихлопування) тощо [7, 151] та інші, які існують поза класичною вокальною традицією.

Вищезазначені риси сучасної популярної музики, на наш погляд, складають основу естрадного тезаурусу, який ми трактуємо як симбіоз певних базових вокально-технічних

елементів європейської співацької традиції та специфічних вокальних технік, запозичених зі світового фольклору, міської побутової пісні, джазу, року, соулу та інших стилів сучасної музики.

Виходячи з вищевикладеного, поняття сучасного естрадного вокально-виконавського тезаурусу ми формулюємо ціннісно-орієнтована особистісно-діяльнісна якість естрадного вокаліста, що має когнітивну і творчу сутність та складає індивідуально-професійний ресурс виконавця, який дає можливість презентувати яскраву, неповторну художньо-виконавську інтерпретацію естрадного вокального твору.

Відповідно до наданого визначення структура сучасного естрадного вокально-виконавського тезаурусу складається з когнітивного, вокально-технічного, технологічного, артистичного, комунікаційного, інтерпретаційного та художньо-образного компонентів.

Спираючись на наукову музичну термінологію М. Давидова, ми розглядаємо когнітивний компонент як сукупність жанрово-стильового (здатність до розуміння специфічних рис різних жанрів, стилів та відповідних їм засобів виразності), виконавського (здатність до образних уявлень, аналізу та зіставлення архітекtonіки, внутрішньої логіки та елементів музичного твору) й інтерпретаційного (здатність до свідомого, цілеспрямованого, художньо осмисленого процесу відтворення естрадного вокального твору, розуміння взаємодії тексту й підтексту, самостійної роботи по створенню художнього образу, варіювання та імпрровізації, дослідницької діяльності) мислення та знань з культурології (отримання певної інформації відносно епохи та її філософського та соціального підґрунтя, історії виконавства, композиторських стилів, композиційних технік, виражальних засобів тощо) [4, 66].

Вокально-технічний компонент поєднує як єдині (чітка дикція, метро-ритмічне відчуття, дихання на опорі, висока вокальна позиція, темпероване інтонування, м'яка та тверда атаки, грудний та головний регістри, вібрато) так і неприпустимі з точки зору академічної традиції (безопорне дихання та придихальна атака звука, нетемпероване та нефіксоване інтонування, всі види реєстрації (*frü vocal*, фальцетний, світковий), розмовна вокальна позиція, *twang*, прямий тон тощо) елементи.

Вміння донести до слухача художній смисл твору та зробити свій виступ неповторним та креативним, шляхом застосування відповідних жанру та стилю музичних і позамузичних виражальних засобів та сучасних технологій ми відносимо до артистично-технологічного компоненту. Більш детально застосування ІКТ у

викладанні сучасного вокалу розглянуто у статті автора [8].

Комунікативний компонент відображається у прагненні до прямого контакту з аудиторією, залученні їх в спільну сценічну дію, з одного боку, та співтворчості у створенні єдиного художнього твору всіх учасників естрадного виступу, з другого, що детермінує необхідність оволодіння вміннями слухати, миттєво реагувати та рефлексувати у процесі творчої взаємодії.

У зв'язку зі специфічністю естрадного мистецтва, а саме культу культу артистично-креативної своєрідності виконавця у поданні вокального твору на перші позиції в ієрархії поняття естрадного вокально-виконавського тезаурусу висувуються інтерпретаційний та художньо-образний компоненти, які уможливають об'єктивацію розглянутих вище компонентів.

Взаємозв'язок всіх компонентів у структурі естрадного вокально-виконавського тезаурусу відображено на схемі 1.

Висновки. Сучасний естрадний вокально-виконавський тезаурус – це ціннісно-орієнтована особистісно-діяльнісна якість естрадного вокаліста, що має когнітивну і творчу сутність та складає індивідуально-професійний ресурс виконавця, який дає можливість презентувати яскраву, неповторну художньо-виконавську інтерпретацію естрадного вокального твору.

Структурними компонентами сучасного естрадного вокально-виконавського тезаурусу

являються когнітивний, вокально-технічний, артистично-технологічний, комунікативний, інтерпретаційний та художньо-образний компоненти.

Слід наголосити, що в сучасній українській вокальній педагогіці майже відсутнє методологічне та методичне знання з питань сучасної естрадної вокальної освіти учнів в мистецьких школах, що зумовлює науково-педагогічні перспективи подальшого дослідження.

Література

1. Антонюк В. Аспекти професійного тезаурусу вокалістів. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. 2012. № 37, 1. С. 7-9.
2. Брилін Е. Аспекти розвитку естетичної свідомості педагога-музиканта в процесі творчої музичної діяльності. *Сб. научн. трудов SWORLD: Международное научное издание. Педагогика, психология и социология*. 2014. № 12. С. 68-73.
3. Winnie B. (2014). Contemporary Vocal Technique In The Choral Rehearsal: Exploratory Strategies For Learning. Doctor's thesis. Washington University of Washington.
4. Давидов М. Наукова термінологія як фактор інтелектуалізації музичної педагогіки (до проблеми формування самостійності професійного мислення молодого виконавця). *Таврійські студії. Мистецтвознавство*. 2012. № 1. С.63-82.
5. Калашник М. Идеальная форма музыкального тезауруса. *Science Review*. 2017. №7(7), 3. С. 8-13.
6. Караулов Ю. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка. М. : Наука, 1981. 367 с.

Схема 1. Структура сучасного естрадного вокально-виконавського тезаурусу

7. Конен В. Третий пласт: Новые массовые жанры в музыке XX века. М. : Музыка, 1994. 160 с.

8. Кулага Т. Методичні орієнтири застосування ІКТ у викладанні сучасного вокалу у дитячих школах мистецтв. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2018. Т. 6, № 4. С. 19-36.

9. Кунанець Н. Мацюк Г. Тезаурус як засіб опису термінологічних систем та знань предметної області «розумне місто». *Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек : матеріали Міжнарод. наук. конф., 3–5 жовт. 2017 р. К. : НБУВ, 2017. URL: http://conference.nbuv.gov.ua/up/report_1499249365.doc (дата звернення: 17.10. 2019).*

10. Луков Вал., Луков Вл. Тезаурусы. Субъектная организация гуманитарного знания. М. : Изд-во Нац. ин-та бизнеса, 2008. 784 с.

11. Lebon, R. (2006). *The Versatile Vocalist: Singing Authentically in Contrasting Styles and Idioms*. Lanham, Maryland, Toronto, Oxford: Scarecrow Press Inc..

12. Мильштейн Я. Вопросы теории и истории исполнительства. М. : Сов. композитор, 1983. 262 с.

13. Петунин О. Тезаурус как методологическое основание для конструирования тезаурусного поля педагогической проблемы. *Знание. Понимание. Умение*. 2008. № 4. С. 50-53.

14. Плахотнюк В. Етнокультурні виміри поп-культури у становленні виконавських естрадних колективів. *Науковий огляд*. 2014. № 5 (6). URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/245/398> (дата звернення: 17.10. 2019).

15. Рогушина Ю., Гладун А., Штонда В. Розробка онтологічних терміносистем інформаційних ресурсів інтернет та їх когнітивних моделей у наукових дослідженнях. *Проблеми програмування*. 2010. № 2-3. С. 390-394.

16. Рябов І. Виконавський тип як феномен фортепіанної культури на межі XX та XXI століть (на матеріалі Міжнародного конкурсу молодих піаністів пам'яті В. Горовиця) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 26.00.01. К., 2017. 19 с.

17. Самая Т. Вокальне мистецтво естради як чинник культурного життя України другої половини XX – початку XXI століття : дис. ... канд. мистецтвознавства (доктора філософії) : 26.00.01. К., 2017. 199 с.

References

1. Antonyuk, V. (2012). Aspects of professional thesaurus of vocalists. *Literature. Folklore. Problems of poetics*, 37(1), 7-9 [in Ukraine].

2. Brilin, E., (2014). Aspects of the development of aesthetic consciousness of a teacher-musician in the process of creative musical activity. *Collection of scientific works SWORLD: International scientific publication / Pedagogy, psychology and sociology*, 12, 68-73 [in Ukraine].

3. Winnie B. (2014). *Contemporary Vocal Technique In The Choral Rehearsal: Exploratory Strategies For Learning*. Doctor's thesis. Washington University of Washington [in English].

4. Davydov, M. (2012). Scientific terminology as a factor of intellectualization of musical pedagogy (to the

problem of forming the autonomy of professional thinking of a young artist). *Tavriyski studii. Art history*, 1, 63-82. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/tsm_2012_1_7 [in Ukraine]

5. Kalashnik, M. (2017). The ideal form of musical thesaurus. *Science Review*, 7(7), 3, 8-13 [in Russian].

6. Karaulov, Y. (1981). *Linguistic design and thesaurus of the literary language*. Moscow: Nauka Publishing House [in Russian].

7. Konen, V. (1994). *Third layer: New mass genres in music of the XX century*. Moscow: Music [in Russian].

8. Kulaha, T. (2018). Methodical Guidelines For The Use Of ICT In Teaching Contemporary Vocals In Children Schools Of Art. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, 6 (4), 19-36 [in Ukraine].

9. Kunanets, N. & Matsyuk, G. (2017). Thesaurus as a tool for describing terminological systems and knowledge of the subject area «smart city». *Proceedings from International scientific conference «Library. Science. Communication. Strategic tasks of development of scientific libraries»*, Kyiv, October 5, 2017. Retrieved from URL: http://conference.nbuv.gov.ua/up/report_1499249365.doc [in Ukraine].

10. Lukov, Val. & Lukov, Vl. (2008). *Thesauruses: The Subject Organization of Comprehensive Studies: Thesaurus Analysis of World Culture. "Humanitarian Knowledge*. Moscow: Publishing House of the National Institute of Business [in Russian].

11. Lebon, R. (2006). *The Versatile Vocalist: Singing Authentically in Contrasting Styles and Idioms*. Lanham, Maryland, Toronto, Oxford: Scarecrow Press Inc. [in English].

12. Milstein, Ya. (1983). *Questions of theory and history of performance*. Moscow: Soviet composer [in Russian].

13. Petunin, O. (2008). Thesaurus as a methodological basis for constructing a thesaurus field of the pedagogical problem. *Knowledge. Understanding. Skill*, 4, 50-53 [in Russian].

14. Plakhotnyuk V. (2014). Ethno-cultural dimensions of pop culture in the formation of performing variety groups. *Naukoviy oghlad*, 6 (5). Retrieved from URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/245/398> [in Ukraine]

15. Rogushina, Yu., Gladun, A. and Shtonda, V. (2010). Development of ontological terminologies of Internet information resources and their cognitive models in scientific research. *Problems of programming*, 2-3, 390-394 [in Ukraine].

16. Ryabov, I. (2017). Performing type as a phenomenon of piano culture at the turn of the XX and XXI centuries (on the material of the International competition of young pianists in memory of V. Horowitz). Extended abstract of candidate's thesis. National Music Academy of Ukraine named after P. I. Tchaikovsky, Kiev [in Ukraine].

17. Samaya T. (2017). *Vocal arts of variety as a factor of cultural life of Ukraine in the second half of the XX - beginning of the XXI century*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: National Academy of Leaders of Culture and Arts [in Ukraine].

*Стаття надійшла до редакції 09.02.2020
Прийнято до друку 12.03.2019*